

же час, вони є найбільшими «забруднювачами» навколишнього середовища у світі. Тому, загалом, навряд чи включення екоциду до юрисдикції МКС змінить екологічну ситуацію.

Отже, підсумовуючи, зауважимо, що доволі часто випадки використання зброї масового знищення призводять до незворотних змін у навколишньому середовищі, аж до повного знищення екосистем на певних територіях. Для боротьби з цими явищами деякі дослідники пропонують внести злочин «екоциду» до переліку діянь, які тягнуть за собою кримінальну відповідальність відповідно до Римського статуту МКС. Проте, вбачається, що це не стане повним вирішенням вказаної проблеми.

Джерела:

1. What is Ecocide and can it be prosecuted by the International Criminal Court? / World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2021/07/ecocide-environmental-harm-international-crime/> (дата звернення: 01.12.2021).

2. Ecocide Crime / Ecocide Law. URL: <https://ecocidelaw.com/polly-higgins-ecocide-crime/> (дата звернення: 02.12.2021).

3. Римський статут Міжнародного кримінального суду / База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 01.12.2021).

Науковий керівник – к.ю.н., асистент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету Славко А. С.

Мартиненко Анна Володимирівна

здобувач вищої освіти Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПОРІВНЯЛЬНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС В ПОБУДОВІ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Велика роль в управлінні суспільством, а саме в досконалому використанні та захисті своїх політичних, особис-

тих, соціально-економічних прав і свобод громадян, їхніх інтересів – належить цивільному процесу. Без вагань можна сказати – цей вид судочинства забезпечує та зміцнює законність, відображає в правовій свідомості як громадян, так і в посадових осіб не тільки України, але й зарубіжних країн – принцип справедливості.

Беззаперечно, зазначений вид юридичного процесу в кожній країні має свою специфіку, відмінні риси. У той же час, це можуть бути прогалини, що тим самим ускладнює реалізацію прав та обов'язків учасників цивільного процесу, роботу судових органів. Порівняльно-правовий аналіз дозволить розкрити своєрідність окремих моментів цієї категорії, її інститутів, норм у правових системах, знайти відмінності, або схожі риси. Про діяльність того чи іншого інституту може свідчити позитивний чи негативний правовий досвід цивільного судочинства описаних у роботі країн.

Аналізуючи дослідження і публікації з даної тематики варто відмітити, що тема порівняльної характеристики цивільного процесу набрала ролі предмета наукових праць багатьох вчених, а окремі їхні аспекти розкрито у роботах таких дослідників: С. Фурса, В. Комаров, Д. Бочарова, В. Масюк, П. Заворотько, М. Штефан, М. Гурвич, Н. Зейдер, які розкривали деякі сторони зазначеного.

Варто дати визначення поняття порівняльного цивільного процесу – це дисципліна, що вивчає особливості розгляду цивільних спорів у державах різних правових сімей і дозволяє з'ясувати основні тенденції розвитку цивільного процесу у світі та визначити напрямки для його вдосконалення [3, с. 50]. У дуже неупередженому буквальному сенсі Європейське цивільне процесуальне право складається з більш ніж сорока національних законів з метою продемонструвати загальні принципи і правила [4, с. 48]. Кожний національний цивільний процес – це результат прогресу, розвитку конкретної держави, який відображає особливості її невід'ємних складових: історії, культурних і духовних традицій, економіки, політичної системи, тощо. Порівняння між собою проводяться, бо: зарубіжний досвід традиційно враховується всіма

цивілізованими країнами при проведенні правових реформ; проблеми, які постають перед суддями, учасниками процесу – у більшості країн схожі (перенавантаження судів, відсутність розумного правового регулювання судових витрат); поглиблене вивчення зарубіжного судочинства дає змогу більш точно розуміти вітчизняні процесуальні інститути. Тип сучасного цивільного процесу більшості держав виокремлюється не тільки на теоретичній основі, але й на практичній. Метод порівняння дозволяє виділити окремі правові системи, що тісно пов'язані з цивільним процесом. Представники сім'ї загального (прецедентного права) є наступними країнами: Сполучені Штати Америки, Англія і Австралія; сім'я римського права (сім'я цивільного права), такі країни-представники: Греція, Нідерланди, Іспанія, Італія, Японія, Франція, Швейцарія; правова система скандинавських країн (змішана правова система), сюди належать: Швеція, Фінляндія, Данія, Норвегія; сім'я мусульманського права: країни Арабського Сходу, Африки, Індонезії, Малайзії, у сфері цивільного процесу можна виділити також держави колишнього Радянського Союзу, цивільне процесуальне законодавство яких має характерні риси, та які зарубіжні вчені відносять до держав посткомуністичного табору. До таких держав, зокрема, належать Україна, Російська Федерація, Республіка Білорусь [3, с. 71].

Джерела цивільного процесуального права – це форми встановлення і виразу загальнообов'язкових або специфічних правил поведінки, прийнятих або санкціонованих правотворчими органами держави, що регулюють суспільні відносини, які складають предмет цивільного процесуального права [1, с. 100]. На сьогодні, найпоширенішими джерелами цивільного процесу виступають кодифіковані нормативні акти, окремі закони, в деяких випадках судові рішення або ж затверджені на законодавчому рівні форми позовних заяв або акти, які здатні регулювати досудовий порядок врегулювання спору. Цивільний процесуальний кодекс (далі – ЦПК) є основним джерелом норм цивільного процесуального права у країнах романо-германської правової сім'ї, оскільки містить норми, що визначають завдання і принципи цивільного

процесу, положення загальної частини статичного характеру, а також розгорнуті процесуальні регламенти, що відображають динаміку діяльності суду та інших учасників судочинства. ЦПК Німеччини налічує 10 книг, а також має в собі як складові елементи – інші закони, що є джерелами цивільного процесуального права. ЦПК Франції складається із п'яти книг, а він регулює питання судочинства розгляду приватноправових справ, розгляд справ у судах спеціальної юрисдикції. До джерел також ще відносять Закон про правову допомогу мало-забеспеченим, Закон про судових експертів, і низку декретів. ЦПК України наголошує, що цивільне судочинство здійснюється відповідно до Конституції України, ЦПК України та Закону України «Про міжнародне приватне право» [5, с. 205].

Неменш важливу роль у сучасному цивільному процесі різних країн відіграють принципи, на яких він будується. Принципи – основоположні засади, на яких здійснюється правосуддя, що визначають положення учасників процесу під час розгляду справ у порядку цивільного судочинства. ЦПК України проголошує наступні принципи: диспозитивність, принцип рівності перед законом та судом, змагальності, здійснення правосуддя на засадах поваги до честі та гідності тощо. Фундаментальні засади правосуддя дещо відрізняються від українських, у державах: Болгарія, Китайська народна Республіка, Латвія. Головні принципи зазначаються у цілій низці процесуальних норм, дану ситуацію ми можемо спостерігати в: Іспанії, в США – система джерел права у цілому аналогічна системі джерел федерального права. Існує загальна частина, де містяться інститути, які мають значення для всього процесу в цілому, потім розміщено положення щодо окремих стадій судочинства. Проте в деталях структура процесуальних актів, а тим більше їхній зміст істотно відрізняються. Німеччини, Англії, Швейцарії, Швеції, Франції [2, с. 45]. Яскравим прикладом виступають прецеденти та судові рішення, що містять судові доктрини, які відносяться до категорії англо-американського загального права, яке часто превалює над статутним правом і, отже, надає більш дієвий вплив на формування цивільного процесуального права США [6, с. 11].

Окремої уваги заслуговує характеристика судових систем. Даний вид системи країни налічує собою сукупність судових органів, які побудовані за компетенцією (перша, апеляційна і касаційна інстанції). Існує два способи побудови системи судових органів держави – по вертикалі та горизонталі. Варто навести приклад судових систем в порівнянні з Україною. У США: існує 94 районних судів першої інстанції, податковий суд, міжнародний торговий суд, федеральний претензійний суд, військовий суд. Апеляційна інстанція налічує 12 судів цього рівня, федеральний окружний апеляційний суд, федеральний претензійний суд, суд ветеранів, апеляційний військовий суд, третя інстанція враховує Верховний суд США. У нашій країні наступна судова система: суди першої інстанції – місцеві загальні, апеляційної інстанції – апеляційні суди, касаційної інстанції – Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ і Верховний суд України.

Отже, аналіз правової літератури показав, що структура і специфіка цивільного процесу України і названих зарубіжних країн дещо відрізняються між собою, і водночас мають деяку схожість. Перераховані в роботі критерії порівняння дають змогу поринути в теоретичну й практичну частину визначеного виду судочинства. Через поглиблення контактів між державами моделюється єдина система джерел цивільного процесуального права. Судові системи адаптовані під потреби певного суспільства, а їхні негативні й позитивні моменти можливо визначити лише за умови комплексного дослідження моделі окремої країни.

Джерела:

1. Васильєв С. С. Порівняльний цивільний процес. Київ, 2015. 177 с.
2. Міжнародний цивільний процес України : навч. посібн. / за ред. С. Я. Фурси. К. : Видавець Фурса С. Я.; КНТ, 2010. 52 с.
3. Міністерство освіти і науки України Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Порівняльний цивільний процес : навч.-метод. посібн. Харків : 2018. 156 с.
4. Садикова Я. М. До питання про систему європейських стандартів захисту прав людини та принципів здійснення судочинства. *Право і суспільство* 2015. № 6. 46–50

5. Назаров І. В. Судові системи країн Європейського Союзу та України: генезис та порівняння : монографія. Харків, 2011. 430 с.

6. Шабанова, Т. Н. Рассмотрение и разрешение гражданских дел в Верховном Суде штата Калифорния (США) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.15. М., 2007. 11 с.

Науковий керівний – к.ю.н., доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доцент Садикова Я. М.

Урбан Володимир Анатолійович

здобувач вищої освіти факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

Романюк Віталій Володимирович

к.ю.н., доцент, завідувач кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ВІДІБРАННІ БІОЛОГІЧНИХ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ: КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Завжди, не зважаючи на жодні перехідні етапи у розвитку сучасної кримінальної юстиції, не варто забувати про дотримання основоположних прав людини. Як правило, невід'ємною процесуальною дією під час здійснення кримінального провадження є проведення експертизи, зокрема, судово-медичної експертизи.

За відсутності нормативного визначення, судово-медичною експертизою прийнято вважати здійснюване на підставі спеціальних медичних знань дослідження матеріальних об'єктів, що містять інформацію про обставини кримінального провадження (справи), яке(а) перебуває в провадженні органів досудового розслідування чи суду. Під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із заподіянням тілесних ушкоджень, а також щодо вбивств, зґвалтувань та інших злочинів, проводять судово-медичну експертизу. Разом з тим, при комплексній експертизі застосовуються медичні,